

Izvorni naučni članak**UDK 323.1:327****PRAVO NA SAMOOPREDELJENJE I OTCEPLJENJE****Doc. dr Božidar Veljković**Fakulteta za turizam, Univerza v Mariboru, Slomškov trg 15, Slovenija
Bozidar.Veljkovic@siol.net**Doc. dr Milan Ambrož**Fakulteta za turizam, Univerza v Mariboru, Slomškov trg 15, Slovenija
ambrozmilan@siol.net**Sažetak**

Naučna javnost nema jasnih odgovora na problematično pitanje o pravu naroda na samoopredeljenje i otcepljenje, kao najvažnijeg segmenta u nizu kolektivnih ljudskih prava. Budući da ne postoji širi međunarodni politički konsenzus o ovom problemu, ne postoji ni sistem jasno izdiferenciranih normi međunarodnog prava, kojima bi ova materija bila uređena. Taj legalistički deficit na međudržavnom nivou dozvoljava različit odnos država, prema upotrebi istog kolektivnog ljudskog prava, što daje mogućnosti za izazivanje kriza i političke nestabilnosti u svetu. Zbog svega rečenog se danas u naučnoj i političkoj javnosti suprotstavljaju dve inače veoma značajne vrednosti: teritorijalni integritet, odnosno celovitost i suverenost međunarodno priznatih država i kolektivno ljudsko pravo naroda na samoopredeljenje i otcepljenje. Za međunarodnu stabilnost i mir u svetu potreban je jasan, pregledan, konzistentan i konsenzualno prihvaćen međunarodni sistem pravnih normi i institucija, čije odluke treba da budu obavezujuće za sve subjekte međunarodnog prava. U ovom radu kritički analiziramo postojeće stanje na području međunarodnog prava i time pokušavamo da mobilishemo naučnu misao u traženju odgovora na pitanja, koja sadrži ovaj problem.

Ključne reči: *pravo naroda na samoopredeljenje i otcepljenje, teritorijalna celovitost država, politika, međunarodno pravo*

Summary

Scientific community has no clear answers, whether a nation has a right of self-determination or the right to secession. According to the fact that there is no political consensus on this issue, positive norms of international law are not clearly defined. This legal deficit on the international level allows for differentiated attitude of national states, and leads to international conflicts and crises. International law nowadays puts out two confronting but important issues: territorial integrity and sovereignty of internationally recognized national states and collective right of self-determination and right to secession. International stability and peace demands clear, transparent, consistent and consensually accepted international system of legal norms and institutions

whose decisions are respected by all subjects of international law. In this paper, we critically analyse contemporary conditions in the field of international law and try to mobilise the search for the answers this problem.

Key words: *rights, secession, self-determination, territory, integrity, international law*

Uvod

»Duhovne i moralne vrednosti – ono što je u smislu tih vrednosti 'pravedno' – trebalo bi da bude sastavni deo pravnog diskursa²«

Naučna javnost još uvek nema jasnih odgovora na problematično pitanje o pravu naroda na samoopredeljenje i otepljenje, kao najvažnijeg segmenta u nizu kolektivnih ljudskih prava. Budući da ne postoji širi međunarodni politički konsenzus o ovom problemu, ne postoji ni sistem jasno izdiferenciranih normi međunarodnog prava, kojima bi ova materija bila uređena. Drugi problem je u tome, što je većina postojećih normi i načela međunarodnog prava iz ove oblasti, uglavnom neobavezujućeg karaktera. Isto tako, čak i mišljenja najvažnije pravne institucije Generalne skupštine Organizacije Ujedinjenih Naroda (GS OUN), Međunarodnog suda pravde (MSP), nemaju obavezujući karakter. Taj legalistički deficit na međudržavnom nivou dozvoljava različit odnos država prema upotrebi ovoga kolektivnog ljudskog prava, što daje mogućnosti za izazivanje kriza i političke nestabilnosti u svetu. Zbog svega rečenog, danas se u naučnoj i političkoj javnosti, suprotstavljaju dve inače veoma značajne vrednosti: teritorijalni integritet, odnosno celovitost i suverenost međunarodno priznatih država i kolektivno ljudsko pravo naroda na samoopredeljenje i otepljenje. Istovremeno traje proces intenzivne globalizacije odnosa u svetu, koju ne prati nužno potrebna unifikovanje prava, kao odgovora na posledice dinamike tih procesa.

Analizom geopolitičkih strategija, i na njima zasnovanih akcija velikih sila, legalistički deficit omogućava slobodnu i neograničenu upotrebu argumenata moći za ostvarivanje interesa u inače ograničenom svetu. Drastičan primer izbegavanja uvođenja pravnog reda i vladavine prava u međudržavnim odnosima je nepriznavanje Međunarodnog krivičnog suda u Hagu (*International Criminal Court - ICC*)³ od strane velikih sila. Sjedinjene Države su, omalovažavajući taj istorijski događaj, povukle svoj potpis podrške iz Rima i odbile ratifikaciju. Rusija takođe nije htela da ratifikuje ovaj »statut« a Kina niti je potpisivala, niti ratifikovala ovaj dokument o nastajanju međunarodnog krivičnog suda (Veljković 2002: 32). Dodatni efekat uznemirenja međunarodnih odnosa,

² Boštjan M. Zupančič, Izziv 2000, Pravo sredi razvrednotenja vrednot, Delo 3. januar 2000, str. 4

³ Sa deponiranjem šezdesete ratifikacije Rimskog statuta (17. jula 1998 je bio u Rimu potpisan sporazum o stvaranju međunarodnog krivičnog suda), 1. jula 2002 godine, rodio se je Međunarodni krivični sud sa sedištem u Hagu.

svoj doprinos dao je i MSP koji je, na zahtev GS OUN a na inicijativu države Srbije u predmetu etnički motivisanog jednostranog oцепljenja kosovskih Albanaca na Kosovu i Metohiji, 22. jula 2010. godine, doneo mišljenje, da deklaracija kosovskih Albanaca o samostalnosti Kosova, nije u suprotnosti sa međunarodnim pravom.

Međutim, globalizacija pravnih vrednosti, odnosno organizacija pravnog reda na međudržavnom nivou je dodatno ugrožen projekat neprestanim kršenjem već postojećih pravnih normi sa strane mnogih država, pogotovu velikih sila, pre svega SAD, Kine, Izraela i Rusije. Razvoj civilizacije sam po sebi zahteva konstituisanje određenog sistema društvenih normi, koje bi bile obavezujuće u tom smislu, što bi njihovo nepoštovanje moglo da ima sankciju kao posledicu. Dakle, usaglašeno ili unifikovano zakonodavstvo mora da bude naslonjeno na adekvatne sudske organe, koji bi obezbeđivali jedinstvenu i jednaku sudijsku praksu.

To znači, suspendovanje nacionalne države odnosno države uopšte (*postavljanjem naddržavnih institucija vlasti*), i prihvatanje uspostavljanja demokratije na globalnom nivou, i to sa svim korektivnim elementima (*pozitivne diskriminacije*) majorizacije od strane velikih država. Treću put⁴, koji je ujedno deo trileme je, da potpuno ukinemo suverenost država. U tom slučaju je moguće privrednu integraciju povezati sa demokratijom u obliku političkog ujedinjavanja država. Gubitak državne suverenosti dakle nadoknaditi 'internacionalizacijom' demokratske politike. To možemo da pretpostavimo u formi novog tipa globalnog federalizma (Rodrik 2010: 5). Međutim, države ne pristaju na stvaranje globalnog društvenog ugovora i konstituisanje međunarodne zajednice kao opšte globalne federacije.

1. Politika, međunarodno pravo i suverenost

Dakle, stručna i naučna javnost imaju pred sobom problem pre svega političke a onda i pravne prirode. Politika, kao praktična filozofija, koja se uvek iznova pita o društvenoj suštini zajednice, ili svoje uozbiljenje nalazi u distribuciji društvene moći i njene upotrebe za postizanje određenih ciljeva, pre svih stvaranje »najbolje zajednice«, u uslovima globalizacije, postaje ne samo istorijsko svestremenski i sveobuhvatni već i sveprisutni proces i fenomen. A nužna pretpostavka konstituisanja prvih elemenata zajednice u vidu koncepcije globalnog federalizma je i pravo, kao način normativne interpretacije političkih odluka i dogovora ali i sistem vrednosti.

Nije teško primetiti da je pravo »sredstvo«, koje omogućava da se na najbolji način, ostvaruju privatni i javni politički interesi u polisu. To znači da je pravo u stvari nastavak politike, odnosno stvaranje formalnih i

⁴ Kriza je samo još jedan izraz »političke trileme svetske privrede«: privredna globalizacija, politička demokratija i nacionalna država su ustvari nezdržive kategorije (Dani Rodrik, profesor političke ekonomije na John F. Kennedy School of Government Harvardskog Univerziteta).

neformalnih puteva za kreiranje i izvršavanje politike. Drugim rečima, pravo je u svojoj društvenoj ulozi u stvari politička volja određene grupe ili pojedinca pretočena u pravnu normu. Pravo sledi politici, ali isto tako može, u određenim društvenim situacijama, da prethodi politici. Naime, sa svojom logističkom infrastrukturom (*pravni putevi*), pravo otvara mogućnosti za određivanje i izvršavanje legitimnih politika privatnog i javnog značaja. U tom kontekstu je veoma ubedljiv Eugen Ehrlich, koji kaže: „Pravni fenomen treba tražiti pre svega u svakodnevnom istinskom životu izvan sudskih dvorana, zakonskih naredbi i kabinetskih doktrina. Tek iz istinskog 'živog prava', pravna pravila se sele u sudsko pravo odnosno u tzv. norme odlučivanja i u doktrinarno odnosno tzv. jurističko pravo“ (Igličar 2000: 49).

To znači, ako je društveni život, dakle, sva činjenja i sve relacije u njemu politika, onda načelo *ius ex facto oritur*⁵, potvrđuje da pravo nužno proizilazi iz politike, koja čini njegovu materijalnu osnovu. Ukratko, pravo je, iako mladi pravници po Evropi to ne žele da prihvate, sastavni deo politike, često veoma važno sredstvo za ostvarivanje politika. Pravo je uvek politički angažovano, i kako ne postoji takozvano »nezavisno« ili »objektivno« pravo, u jednakoj meri ne postoji ni ne angažovana politika. Već toliko poznata latinska izreka, *auctoritas, non veritas facit legem*, pokazuje da se nastajanje pravnih pravila ne vezuje za postojanje istine, već za volju vlasti, koju razumemo kao koncentrisanu i legitimnu upotrebu političke moći zajednice. Političke odluke su uvek, osim u retkim prilikama kada može biti i drugačije, ispred pravnih činjenja, čak i onda kada se stvara pravo. Radi se samo o tome da političke odluke, treba da budu normativno odnosno pravno izražene, kako bi kao politički proizvod bile svima dostupne, što je u saglasnosti sa političkom idejom o pravnoj državi. Pretakanjem u pravne norme, političke odluke nisu samo saopštene već postaju i zapovedane (*Ius appellatur non quia iustum est, sed quia iubetur*)⁶. Što znači da se pravo ne naziva tako zato što je pravedno, već zato što su neko činjenje od legitimnog nosioca političke moći zapovedane.

Recimo još jednom, između različitih interesa i njihovog ostvarivanja u uređenim, slobodnim i demokratskim sredinama, stoji pravo kao sistem u polisu dogovorenih odnosno zapovedanih normi o potrebnom načinu postupanja. Zbog toga je pravo, gledano u povezanosti sa politikom u suštini normativna artikulacija demokratski postignute društvene saglasnosti o načinima, sredstvima i putevima određivanja i ostvarivanja političkih ciljeva. Dakle, ništa u pravu ne postoji, a da pre toga na neki način nije bilo u sferi političkog. I, na kraju da parafraziramo Karla Marksa (*Das Elend der Philosophie*) i zaključimo, da pravo određuje i objašnjava, kako da postupamo, šta da činimo u određenim okolnostima i odnosima,

⁵ Pravo proizilazi iz činjenica društvene prakse

⁶ Etimologiju termina "ius" (pravo) ne treba tražiti u pridevu "iustus" = pravedan, već u glagolu "iubeo, - ere, - iussi, - iussum" = zapovedati, narediti.

međutim, to što ne objašnjava je pitanje, kako i zašto nastaju te okolnosti i ti odnosi u kojima moramo zapovedano postupati i činiti. To objašnjava politika. Ono, što je za ovo istraživanje važno je imati na umu, da je pravo zbog ljudi a ne zbog države, te da pravo, koje zavisi samo od države⁷, u stvari i nije pravo u pravom smislu te reči (Sancin 2007: 2-3 206). Ljudska politička, imovinska i kulturna prava i potrebe, pojedinci i društvene grupe, već odayno ostvaruju u širem od državnog prostora, te je toliko više potrebni jedan konzistentan sistem pravnih normi na međudržavnom odnosno globalnom nivou. Tim više se javlja potreba za preispitivanjem značenja pojma suverenosti država (politička i teritorijalna) u smeru njegove relativizacije. Jedna od praksi relativizacije pojma državne suverenosti, je i uvođenje principa ne – poštovanja suverenosti država. Ovo prati slaba pravna regulacija i slaba praksa (*intervencije bez saglasnosti SB OUN, Irak, SRJ...*).

Za odgovore u problemu sukoba vrednosti kao što je teritorijalna celovitost međunarodno priznatih država na jednoj, i kolektivnog ljudskog prava naroda na samoopredeljenje i otepljenje na drugoj strani, je važno i pitanje razumevanja pojma suverenosti. Naime, dogmatsko razumevanje pojma suverenost, koja državi pripisuje i daje apsolutnu vlast na njenoj teritoriji i nad stanovništvom koje tamo živi, odriče univerzalnost pravu te na taj način odriče i međunarodno pravo, koje u takvom svetu nije potrebno, niti može da nastane, jer vlada stanje anarhije apsolutno suverenih država, nespornih na međusobnu saradnju. Upravo u odnosu između države i međunarodnog prava nalazimo suverenost. Suverenost je u stvari ključna veza države i međunarodnog prava. Pravni red je u svojoj suštini univerzalan i ne treba državne granice (Avbelj 2002: 20).

Niko ne sumnja u to, da su ljudska prava i njihovo poštovanje mera suštinske pravilnosti, legitimnosti odnosno pravnosti pravnog reda određene države, pa na taj način u definiciji države dodajemo kao esencijalni element i ljudska prava. Ako ljudska prava prihvatimo i u redu vrednosti ih postavimo na prvo mesto, onda su i država, suverenost i međunarodno pravo sasvim nesporni. Ali ako posumnjamo u ljudska prava i na prvo mesto postavimo državu, zajednicu ili neku partiju, a pojedinca podredimo takvim vrednostima, onda se javlja razlog, koji zahteva previđanje načela neintervencije, i pod određenim uslovima omogućava pravo kršenja principa suverenosti država. To su iz bliske istorije poznati razlozi sprečavanja humanitarnih katastrofa i zločina genocida, koji dozvoljavaju intervencije u kojima je bila isključena protivpravnost u procesu narušavanja suverenosti pojedinih država. Dakle, radi se o previdu načela iz Deklaracije o neintervenciji, koja inače kaže, da 'ni jedna država,

⁷ U svom znamenitom delu *Država*, dr. Leonid Pitamic kaže: »Država je pravna organizacija ljudi na određenom prostoru, koja je neposredno podređena međudržavnom pravu i kojoj su podređene sve pravne organizacije na tom prostoru, osim onih, koje su same neposredno zavisne od međudržavnog prava. Dakle, pojam države čine četiri elementa, i to, pravo, ljudi na određenom prostoru, delotvorna vlast države na teritoriju i neposredna podređenost države međunarodnom pravu.

ili zajednica država, nema pravo da interveniše⁸, neposredno ili posredno, iz bilo kojeg razloga, u unutrašnje ili spoljne poslove bilo koje države'. Svaka takva intervencija po toj deklaraciji, znači kršenje međunarodnog prava. Međutim, iz razloga promovisanja ljudskih prava kao najviše vrednosti, na insistiranje država, usvaja se princip ne – poštovanja suverenosti država i uvodi princip intervencije u ime zaštite ljudskih prava.

2. Pravo na otepljenje

1. U »*Deklaraciji o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji država* skladno povelji UN«, iz 1970. godine je upisano da »Ništa u prethodnim paragrafima neće biti tumačeno kao da ovlašćuje ili podstiče bilo kakvu akciju koja bi imala za cilj da razori ili ugrozi potpuno ili delimično teritorijalni integritet i političku nezavisnost bilo koje suverene i nezavisne države. Pravo na samoopredeljenje naroda ostvarivano je sa stanovišta međunarodnog prava samo onda kada ono nije u neskladu sa principom teritorijalnog integriteta države« (Perazić 1990: 4). Ovaj uslov, koji štiti međunarodni poredak, ovu deklaraciju čini posebnim dokumentom za razumevanje međunarodnih odnosa. On je ponovljen i naglašen i u drugim značajnim međunarodnim dokumentima, kao što je Završni akt Konferencije o evropskoj bezbednosti i saradnji (KEBS) iz 1975. godine. U tom smislu, svaki jednostrani akt stvaranja (*etnički motivisane*) države na teritoriju već postojeće i međunarodno priznate, smatra se secesijom što nema uporišta u međunarodnom pravu.

2. *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima*⁹, koji je bio donet 1966. godine zajedno sa Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, između ostalog naglašava potrebu za obezbeđivanjem zaštite prava manjina. Međutim, ovaj pravni akt govori o nacionalnim manjinama, a ne o narodima, i kada već govori o manjinama, on govori o njihovom pravu na samoopredeljenje, što znači o pravu na očuvanje svog identiteta u okruženju ne matične, već domicilne države. Naravno, prava manjina su obaveza domicilne države. Tako npr. 27. član tog pakta kaže da u državama, u kojima žive etničke, verske ili jezičke manjine, pripadnicima tih manjina neće biti određeno pravo da u zajednici sa drugim članovima razvijaju svoju kulturu, da ispovedaju svoju veru i upotrebljavaju svoj jezik (Dimitrijević, Paunović 1997: 360). Taj isti član ugovorne strane ne obavezuje samo na zabranu diskriminacije, već im daje obavezu da donose pozitivne mere za zaštitu manjina. Dakle, ovaj dokument uređuje pitanje položaja nacionalnih manjina, a nikako naroda.

3. Posle Drugog svetskog rata, pravo na samoopredeljenje postaje pozitivno međunarodno pravo, istaknuto u mnogim međunarodnim

⁸ Načelo neintervencije je određeno u Deklaraciji načela međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji među državama, koja je bila doneta u skladu sa Poveljom OUN 1970. godine.

⁹ Objavljen u *United Nations Treaty Series (UNTS)*, Vol. 999. str. 171; potpisalo ga je 149 država; Slovenija ga je nasledila sukcesijom SFRJ (6. jula 1992).

dokumentima. Ali redaktori tih dokumenata nisu ispustili da naglase rezerve koje ukazuju da je uvek primat imalo državno jedinstvo. Tako u »**Deklaraciji o davanju nezavisnosti narodima i zemljama pod kolonijalnom upravom**« iz 1960. godine stoji: »svaki pokušaj da se delimično ili u potpunosti razbije nacionalno jedinstvo i teritorijalni integritet neke zemlje je nespojiv sa ciljevima i načelima UN«.

4. Završni akt evropske Konferencije o bezbednosti i saradnji 1975. U ovom aktu se posebno naglašava teritorijalna celovitost (*Territorial integrity of States*) međunarodno priznatih država, kao pretpostavke trajnog mira i sigurnosti. U prvom pasusu je zbog toga zapisano: Države članice će poštovati teritorijalnu celovitost svake države članice. A u drugom pasusu ovog dokumenta nadalje stoji: U skladu s pravilima će se države članice uzdržavati svake radnje, koja nije u skladu sa ciljevima i principima Povelje Organizacije Ujedinjenih Naroda, protiv teritorijalne celovitosti, političke nezavisnosti ili jedinstva država članica te ponajprije protiv svake pretnje ili upotrebe sile. Pažljivim čitanjem odrednica Helsinške povelje, može se zaključiti da su novinari i političari s pravom zaključili, kako je u stvari ovaj Akt, dokument o konačnosti i nepromenljivosti međunarodno priznatih granica suverenih država. Naravno, ovo ne važi, ako se suverene države međusobno dogovore.

5. Poseban pečat dezorijentaciji u iznalaženju prihvatljivih načela međunarodnog prava, daje **Odluka Banditerove komisije**. Ova komisija je u leto 1992. u stručnom mišljenju pod br. 2 u osmom redu (*slično kao i u tačkama 3 i 4*) samo zapisala, da »*the right to self-determination must not involve changes to existing frontiers at the time of independence (uti possidetis juris) except where the states concerned agree otherwise*«, što znači, da ostvarivanje prava na samoopredeljenje ne sme da menja postojeće granice u vreme osamostaljivanja (*uti possidetis juris*) osim, ako se države drugačije ne dogovore (*usaglase*). Dakle, Banditerova komisija je, držeći se nelogičnosti Ustava SFRJ iz 1974., koji određuje da su subjekti suverenosti i prava na samoopredeljenje republike (*geografski pojam*) a ne narodi,¹⁰ uskratila osnovno kolektivno ljudsko pravo srpskom narodu na samoopredeljenje i otepljenje, iako je taj isti savezni ustav Srbe priznavao za narod na celoj teritoriji Jugoslavije, pa čak iako su Srbi u ustavima Republike Hrvatske (Ustav SFRJ i Ustav Hrvatske 1974: 245)¹¹ i

¹⁰ Tako je 20. decembra lord Carrington upitao Badinterovu komisiju, ima li srpski narod kao konstitutivni narod Jugoslavije, pravo na samoopredeljenje i da li su unutrašnje granice između Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine u okviru internacionalnog prava. Badinterova komisija je odgovorila, da Srbi imaju pravo na identitet, ali ne i pravo na samoopredeljenje i otepljenje, jer u skladu sa ustavom iz 1974 nosioci suvereniteta nisu narodi, nego republike, koje se mogu u vreme raspada države da odvoje po načelu "uti possidetis" od savezne države. Pozivali su se na slučaj Burkina Fasso i Malija.

¹¹ Socijalistička Republika Hrvatska je nacionalna država hrvatskog naroda, država srpskog naroda u Hrvatskoj i država narodnosti, koje u njoj žive.

Bosne i Hercegovine određeni kao nosioci suverenosti i konstitutivni narod tih republika »država«. Ovim činom, pretvaranja teritorija u subjekte prava na samoopredeljenje, Badinterova komisija je kršila osnovne odredbe Povelje Organizacije Ujedinjenih Nacija, gde se nedvosmisleno kaže da pravo na samoopredeljenje pripada narodima kao jedinim subjektima i nosiocima toga prava. U ovoj analizi ne smemo zanemariti činjenicu, da je administrativne republičke granice zacrtalo vođstvo Komunističke partije Jugoslavije (KPJ) u vreme Drugog zasedanja AVNOJ-a kao i da o tim linijama razgraničenja nikada nije odlučio ni jedan narod. U vreme održavanja ovog zasedanja, jedino srpski narod u komunističkoj vlasti nije imao svoju nacionalnu komunističku partiju, kao drugi narodi Jugoslaviji (*Npr. Hrvati, Slovenci...*), koji su znali i mogli da odrede i zaštite svoje nacionalne interese. A to znači i da zaokruže svoje nacionalne teritorije. Odluke Badinterove komisije o nepovredivosti republičkih granica, priznavanjem jednostrane secesije albanske manjine, ubrzo su mnoge zemlje odobrile akt nasilnog otepljenja¹² Kosova i Metohije.

6. Pokušaji Savezne Republike Jugoslavije da na Kosmetu tokom 1998. godine, obezbedi delovanje vlasti, odnosno funkcionisanje pravne države i vladavine prava, uključivali su i represivno delovanje snaga bezbednosti protiv oružane pobune albanske terorističke, tzv. Oslobođilačke vojske Kosova (OVK). Na te događaje reaguje *Savet Bezbednosti OUN i 31. marta 1998. donosi Rezoluciju br. 1160*¹³. Ovom Rezolucijom, osuđena je prekomerna upotreba sile srpske policije prema civilima i demonstrantima, ali je isto tako osuđeno *i terorističko delovanje Oslobođilačke vojske Kosova* kao i strana pomoć teroristima, uključujući finansiranje, naoružavanje i obuku terorista (Salaćanin 2006: 102-3). Budući da postojeća konstelacija političkih snaga i odnosa u svetu nije bila naklonjena interesima celovitosti države Srbije, već potrebi da se iz određenih evropskih država isteraju emigranti i izbeglice sa Kosmeta (tzv. repatrijacija), da se povuku vojne snage iz Nemačke i Italije i stvori nova velika američka baza na ovim prostorima, išlo se na izdvajanje tog dela Srbije i stavljanje pod međunarodnu odnosno kontrolu NATO pakta. Naravno, Rambuje (Rambouillet) je bio samo farsa po principu uzmi ili ostavi, a ne nikakvi pregovori sa pobunjenicima, pa su zbog toga u *Prelaznom sporazumu za mir i samoupravu KiM (23. februar 1999)*, Srbiji postavljeni neprihvatljivi uslovi, koji su po svojoj suštini ultimatum za kapitulaciju suverene države¹⁴. Drugi momenat, koji je doprineo da

¹² U svojoj studiji, objavljenoj odmah nakon agresije sila NATO na Srbiju britanski publicist *Tim Judah* je zapisao: »OVK je najuspešnija teroristička organizacija u savremenoj istoriji, koja je sa prvim javnim nastupom postigla glavne političke ciljeve, jer joj je uspelo da angažuje (stavi u najamni odnos) najjaču vojsku sveta da umesto nje obavi glavni deo vojničkih poslova.« (*Delo, 25. maj 2001*).

¹³ Rezolucija Saveta Bezbednosti SC. Res. 1160 (1998), doneta 31. marta 1998.

¹⁴ Aneks B, koji uređuje eksteritorijalni status za pripadnike snaga NATO, što znači, da su ovi izvan dohvata pravnog reda srpskog i jugoslovenskog zakonodavstva, dok 8

sporazum nije postignut je taj, što ovaj Akt u zaključnim odredbama najavljuje međunarodnu konferenciju, koja bi po trogodišnjem prelaznom razdoblju, odredila konačan status KiM i to na osnovu izražene volje stanovništva (dakle, referendum kosmetskih Albanaca za otepljenje).

7. Budući da Dokument iz Rambujea nije bilo prihvaćen od SRJ, 24. marta 1999. usledilo je bombardovanje 19 država članica NATO pakta. Motiv za ovaj napad je bio, prema izvorima iz NATO pakta, sprečavanje humanitarne katastrofe na Kosovu. ***Ovaj akt agresije NATO pakt je izveo uz grubo kršenje osnovnih odredbi vlastitog statuta i međunarodnog prava, imajući u obzir da je agresija izvedena bez saglasnosti SB OUN.*** Dakako, mnogi autori se nisu slagali sa upotrebom sile. Habermas (1999: 64 – 72) npr. izražava sumnju u mudrost pregovaračke strategije, koja ne dozvoljava nikakvu drugu mogućnost osim oružanog napada. Rat je bio zaustavljen, kada je SRJ prihvatila nacrt grupe »G-8« i ***Rezoluciju Saveta bezbednosti OUN broj 1244,***¹⁵ 10. juna 1999, sklapanjem Kumanovskog vojno-tehničkog sporazuma. Rezolucijom se sprečava obnavljanje borbi i početak političkog procesa za rešavanje kosovske krize uvođenjem autonomije i samouprave za Kosovo (Lutovac 1999: VI (3-4), 93-131).

Ova Rezolucija, svojim odredbama nedvosmisleno priznaje i čuva (*obezbeđuje*) teritorijalnu celovitost i međunarodno priznate granice Srbije.¹⁶ »Rezolucija SB OUN 1244 (1999.g) na tri mesta sa izrikom poziva na očuvanje suverenosti i teritorijalnog integriteta SR Jugoslavije (sada Srbije). U njenoj preambuli stoji: 'Ponovo potvrđujući privrženost svih država članica suverenitetu i teritorijalnom integritetu SR Jugoslavije i drugih država regiona, kako je navedeno u Helsinškom dokumentu i aneksu 2.¹⁷' To znači da bilo koja međunarodna misija na KiM pod okriljem OUN mora biti 'statusno' vrlo jasna i određena prema Srbiji, tj. ona može biti prisutna samo ako potvrđuje njen suverenitet i teritorijalni integritet Samardžić 2008: 34). Međutim, međunarodne sile su dolaskom na Kosovo i Metohiju, stale na stranu albanskih separatista i dozvolile progon Srba, poput onog pogroma od 17. do 21. marta 2004.¹⁸

tačka Aneksa B dozvoljava neograničeno kretanja Natovih vojnika po celoj teritoriji SRJ odnosno Srbije i Crne Gore.

¹⁵ Besedilo je na <<http://daccess-ods.un.org/TMP/2200064.html>>.

¹⁶ Enako Švarc, D., nav. delo, PP, str. 9.: »Rezolucija je v preambularnem delu izrecno zagotovila suverenosti in ozemeljske celovitosti ZRJ.«

¹⁷ Aneks 1, tačka 6. »Politički proces ka uspostavljanju sporazuma o privremenom političkom okviru, koji će obezbediti suštinsku samoupravu na Kosovu, uzimajući u potpunosti u obzir sporazume iz Rambujea i principe suverenosti i teritorijalnog integriteta SR Jugoslavije i drugih zemalja u regionu, i demilitarizaciju OVK«; Aneks 2, tačka 5. »Uspostavljanje privremene administracije za Kosovo kao dela međunarodnog civilnog prisustva pod kojim će narod Kosova moći da uživa autonomiju u okviru SRJ o čemu će odluku doneti Savet Bezbednosti UN«.

¹⁸ Pod zaštitom UNPROFR-a i UMNİK-a, albanski teroristi i separatisti na Kosovu i Metohiji su porušili ili devastirali osam manastira, 29 crkava, porušili oko 5000 stambenih kuća i poterali u bekstvo oko 25.000 Srba.

Iako ovaj Dokument priznaje i potvrđuje suverenost i teritorijalnu celovitost SRJ, radi se zapravo o stvarnoj suspenziji SRJ na toj teritoriji. Međutim, budući da svetsko političko iskustvo kao i politička teorija ne poznaju status, kakav je dobio Kosmet, možemo govoriti o stanju suspendirane suverenosti SRJ i stvaranju međunarodne prisilne uprave u tom delu države (Aćimović 2001: 133).

Suspendovana suverenost, umesto da bude osnova za vraćanje stvarne vlasti države Srbije, je iskorišćena 17. februara 2008. godine za formalno otepljenje albanske manjine, što je čin kršenja odredaba Rezolucije 1244 SB OUN. Podržavanje tog čina nasilne secesije od strane mnogih država, ne znači ništa drugo do kršenje pravila međunarodnog prava. Međutim, zbog prisustva stranih civilnih i vojnih snaga, ovaj čin albanskoj manjini nije doneo istinsku suverenost na Kosovu, ali je zato srpskom narodu na KiM kao i drugim nealbancima, doneo mnogo nesreća, drastičnog kršenja ljudskih prava, pre svega kulturocid i etničko čišćenje, dakle sve ono, što je bio motiv i opravdanje za implementaciju militarističkog humanizma, vojne agresije (Chomsky 2003: 77 – 127).

Država Srbija, na jednostrano otepljenje dela njenog teritorija, nije upotrebila ustavom naređena sredstva, već se odlučila za diplomatsku borbu, kojom bi očuvala svoju teritoriju. U tom smislu je zatražila od OUN da ova podnese tužbu pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu, koji bi trebao da donese odluku o pravosti, odnosno nepravosti čina jednostrane secesije KiM od Srbije, koju je izvela albanska nacionalna manjina. Za razumevanje odnosa subjekata međunarodnog prava prema postojećim pravnim normama treba reći, da su SAD ovaj čin secesije priznale već sutradan, vršeći stalni pritisak na ostale zemlje sveta da priznaju novu »državu«, »Kosova«.

3. Pravni i politički aspekti odluke MSP u predmetu tužbe Srbije

Savetodavno mišljenje Međunarodnog suda pravde u Hagu od 22. jula 2010. godine, je dodatno pomutilo vidike o principima organizacije međunarodnog pravnog poretka, kao pretpostavke unošenja pravnih vrednosti u međunarodne odnose. Mišljenjem Međunarodnog suda pravde u Hagu, da »Rezolucija o samostalnosti Kosova nije u suprotnosti sa međunarodnim pravom,« uništena je i zadnju priliku da svet počne stvarati osnove za nastanak međunarodne ili međudržavne zajednice. Doduše, sama sadržina odluke suda dozvoljava različita tumačenja, što je sa aspekta načela pravosti (preciznost, predvidljivost i nedvosmislenost) udarac na ulogu prava u društvu odnosno međudržavnim odnosima. Jer, takva odluka ide na ruku obesmišljavanja prava. Uz dublju analizu mišljenja MSP može se zaključiti sledeće.

Prvo, u obrazloženju Mišljenja MSP, predsednik i sudija Hisaši Ovada je objasnio, da deklaracija kosovskih Albanaca nije u nesaglasnosti sa međunarodnim pravom pre svega jer, u međunarodnom pravu ne postoje norme, kojima se ovakav čin dozvoljava ili zabranjuje. Ili, kako navodi

Robert Howse¹⁹: Sudije su pravilno utvrdili da ne postoji međunarodno pravilo, koje bi nekoj grupi zabranjivalo da jasno izrazi želju za stvaranjem svoje države. Međutim, nije bilo ništa rečeno o uslovima, pod kojima bi izveli tu nameru – otcepljenje (Howse 2010: 5). Dakle, logično je da u tom slučaju čin donošenja deklaracije o samostalnosti nije ni mogao da bude u suprotnosti ili saglasnosti sa nečim što ne postoji. Naime, za nastanak pravnog odnosa ili činjenice, pored pravnih delanja, dakle činjenja treba da postoje i pravne norme. Budući da apstraktnih pravnih normi koje izvesno /ne/činjenje ili neku činjenicu određuju nije bilo, nemoguće je odrediti saglasnost ili nesaglasnost takvog ne/činjenja sa nečim što ne postoji. Ali, i *izbegavanje da se donese suštinski odgovor pozivanjem na filigransku jurističku preciznost, vodi ka gubitku međunarodne uloge prava, kao društvene vrednosti.*

Drugo, predsednik Ovada je kazao, da spornu deklaraciju nije doneo ni UMNİK, niti Skupština Kosova kao dva oficijelna i privremena organa, već grupa pojedinaca, koju je izabrao albanski narod. Ukratko, autori deklaracije i sama deklaracija, delovali su izvan okvira, kojega su uspostavile UN izglasavanjem Rezolucije 1244. Grupe i pojedinci mogu da donose svakojake izjave ili deklaracije, jer pravo udruživanja, javnog nastupa i slobode govora čine suštinu u setu političkih ljudskih prava. Ukratko, MSP je doneo mišljenje kojim je dat odgovor na postavljeno pitanje. Sasvim druga stvar je, kako bi se ponašao MSP, kada bi pitanje bilo drugačije postavljeno, npr: »Da li albanska nacionalna manjina na Kosovu i Metohiji ima pravo da otcepi deo teritorije suverene i međunarodno priznate demokratske države Srbije i da na toj teritoriji stvori novu državu«? U tom slučaju MSP, ne bi donosio nikakvo mišljenje, jer bi bio primoran da poštuje norme međunarodnog prava, koje kažu da su međunarodno priznate granice država, silom nepromenljive.

Sudije MSP su svoje mnjenje upoređivali sa odlukom, koju je doneo kanadski vrhovni sud, kada je odlučivao o pravu Kvebeka na jednostrano otcepljenje. A, u tom slučaju se nije radilo o deklaraciji o nezavisnosti: sud je odgovorio na pitanje, da li i pod kojim uslovima bi Kvebek u skladu sa kanadskim ustavom i međunarodnim pravom imao pravo da se otcepi od Kanade. Kanadske sudije su odlučili da, međunarodno pravo u nikakvom slučaju ne dopušta takvo jednostrano pravo (isto važi i za ustav države). I još jednom, od MSP niko nije tražio da reši pitanje prava na otcepljenje. »Sud isto tako – jer niko nije zahtevao – nije rasuđivao, da li moraju Srbija i druge države svetske zajednice priznati Kosovo kao nezavisnu državu. Sud se isto tako nije upuštao u pitanje granica nezavisnog Kosova kao i u to, da li i pod kojim uslovima se za uvođenje nezavisnosti ali za njeno sprečavanje može upotrebiti sila²⁰ (Teitel 2010: 5).

¹⁹ Robert Howse, predaje međunarodno pravo na New York University, gde je istovremeno i vođa Instituta za međunarodno pravo i Project Syndicate, 2010.

²⁰ Ruti Teitel, predaje međunarodno i komparativno pravo na New York Low School i istovremeno je gostujuća profesorica na London School of Economics, gde predaje globalno upravljanje.

Zbog svega ovoga nije slučajno, što sud na više mesta ponavlja da se od njega jedino tražilo da odgovori da li je deklaracija o nezavisnosti u skladu sa međunarodnim pravom, a ne da odluči 'o pravnim posledicama takve deklaracije', niti da utvrdi 'da li je Kosovo steklo status državnosti', niti da li je priznanje Kosova od strane drugih država pravno validno (par. 51). Sud takođe nalazi da je 'u potpunosti moguće' da jednostrana deklaracija o nezavisnosti ne bude u suprotnosti sa međunarodnim pravom, a da to, 'nužno ne konstituiše i vršenje prava koje ona dodeljuje' (par. 56). Najzad, sud je izričito naglasio da pitanje, da li je Kosovo imalo pravo da stvori nezavisnu državu na osnovu prava na samoopredeljenje ili kao oblik naknade za izloženost teškim oblicima nepravde (tzv. remedijalna teorija secesije) 'izlaze izvan okvira pitanja koje je postavila Generalna skupština' (par. 83). (Jovanović: 2010).

Na kraju, u radu smo iskristalisali nekoliko pitanja – problema, koja će zaokupljati naučnu, stručnu i političku javnost još neko vreme.

Pitanje svih pitanja je određivanje subjekta prava na samoopredeljenje i otepljenje. Od Vilsonovih četrnaest tačaka (*neke vrste dopuna Lenjinovih teza o pravu naroda na samoopredeljenje*), koje govore o pravu naroda na samoopredeljenje do danas traje agonija nedorečenosti. Imajući u obzir činjenicu da još nemamo politički konsenzus u međunarodnim odnosima o ovom pitanju, razumljivo je da nemamo sistem jasno izdiferenciranih pravnih normi (pravila) međunarodnog prava, kojima bi ova materija bila uređena.

Drugi problem, koji stoji na putu stvaranja međunarodnog prava je činjenica, što je većina normi sadržanih u raznim pravnim aktima, neobavezujućeg karaktera. Čak je mišljenje MSP kao organa GS OUN, savetodavnog karaktera, dakle neobavezujuće.

Treći problem je sadržan u tome, što se mnoge norme, koje su inače obavezujućeg karaktera, uopšte ne poštuju. A da je stvar gora, za nepoštovanje²¹ nema ni mera prisile ni organa nosioca te represije.

Četvrti problem je u tome, što se jednostrani pravni akti, kojima države određuju svoj odnos prema drugim subjektima međunarodnih odnosa, ne poštuju sa strane država koje te akte donose²² i kojima se obavezuju. Radi se o Nemačkoj, kojoj njen ustav zabranjuje upotrebu vojne sile izvan njenih granica, a izdatno je učestvovala u svim agresijama protiv Srba na prostorima nekadašnje Jugoslavije, naročito u agresiji NATO pakta na SR Jugoslaviju. Ili recimo Slovenija, koja se u svom ustavu obavezuje da će poštovati teritorijalnu celovitost svih republika Jugoslavije i pri tom prizna secesiju kosovskih Albanaca od Srbije. I konačno, MSP je utvrdio da je jednostrana deklaracija samo »pokušaj da se

²¹ Npr. na Irak ili SR Jugoslaviju, izvršena je agresija iako SB OUN to nije dozvolio.

²² U čvrstom ubeđenju i odlučnosti, da Slovenija poštuje jednaka prava drugih jugoslovenskih republika ... **poštuje njihovu suverenost i teritorijalnu celovitost**, usvaja Ustav R Slovenije. Preambula ustava.

odredi konačni status Kosova« (par. 114), koji ostaje na pokušaju dok se Srbija ne složi sa tim činom. Generalno gledano, jednostranim aktima ne mogu se okončavati režimi privremene uprave pod okriljem UN.

Peti problem je, činjenica da MSP u ovoj stvari nije postupio u skladu sa odredbama čl. 38 svoga statuta. Član 38 statuta MSP predviđa da pri donošenju odluke Sud mora uzeti u obzir međunarodne konvencije, međunarodne običaje i »civilne pravne principe priznatih od strane civilizovanih nacija«. Principi, koji su sadržani u brojnim rezolucijama, donesenih u vezi sa problemom Kosova i Metohije, su svakako i te kakav pravni osnov i izvor na osnovu kojega MSP može davati odluke i mišljenja. Ovom prilikom principi, koji govore o teritorijalnoj celovitosti međunarodno priznatih država, a sadržani su Povelji OUN, Završnog dokumenta iz Helsinkija, Rezolucije 1244 OUN itd., nisu bili uzeti u obzir. Obrazloženje suda da pitanje, koje je bilo postavljeno, ne zahteva pozivanje na ove principe je formalno pravno ispravno, međutim sa stanovišta uloge prava u društvu, sud je pravo, pravdu i pravednost doveo u sumnju? »Ako želimo da o Sudbini Kosova i čitavog Balkana odlučuje svetska vladavina prava, potrebno je na sva ova postavljena pitanja odgovoriti, a ne samo ih pomesti pod tepih (R. Teitel: 2010)«.

Zaključak

Upravo na osnovu evidentnog odricanja i kršenja prava na samoopredeljenje, srpskom narodu je u novijoj istoriji naneta velika etnička, kulturna i teritorijalna šteta. Dakle, ovaj rad ima za cilj da podstakne izgradnju međudržavnih i međunarodnih institucija, koje će u formalno-pravnom smislu učiniti, da pravo na samoopredeljenje postane univerzalno pravo, koje promenljivi odnos političkih interesa, neće moći da relativizuje kad god je to potrebno nekom parcijalnom interesu. Ili jednostavnije, ono što važi još iz Dušanovog zakonika: sudije ne smeju da sude iz straha od vladara, već po zakonu. Nezavisni međunarodni sudovi, sa obavezujućim odlukama, su *conditio sine qua non* za ostvarivanje nužnog pravnog reda u međudržavnoj javnosti.

Mišljenjem MSP, u vezi sa deklaracijom kosovskih Albanaca o samostalnosti, je još jednom pokazano u kakvoj meri je *za međunarodnu stabilnost i mir u svetu potreban jasan, pregledan, konzistentan i konsenzualno prihvaćen međunarodni sistem pravnih normi*. Izgrađivanje međunarodnog pravnog sistema zaostaje za dinamikom društvenih promena i globalističkih procesa. Taj legalistički deficit na međudržavnom nivou dozvoljava različit odnos država, prema mnogim političkim vrednostima, zbog čega se često ugrožavaju međunarodni mir i stabilnost u svetu. Naime, naučna javnost još uvek nema jasnih odgovora na problematično pitanje o pravu naroda na samoopredeljenje, kao najvažnijeg segmenta u nizu kolektivnih ljudskih prava. Budući da ne postoji širi međunarodni politički konsenzus o ovom problemu, *ne postoji ni sistem jasno izdiferenciranih normi međunarodnog prava, kojima bi ova materija bila uređena*. Čak i mišljenje MSP u prvom predmetu, koji se tiče teritorijalnog integriteta jedne međunarodno priznate države, po rečima predsednik tog suda, doneto kao takvo zato, jer u međunarodnom pravnom

sistemu ne postoje norme, koje dozvoljavaju ili pak zabranjuju donošenje ovakvih akata. Legalistički deficit na međunarodnom nivou se dodatno potencira donošenjem neobavezujućih mišljenja i odluka međunarodnih pravnih institucija, ili nepoštovanjem dispozicija postojećih pravnih pravila. Zbog svega rečenog se danas u naučnoj i političkoj javnosti, suprotstavljaju dve inače veoma značajne vrednosti: teritorijalni integritet, odnosno celovitost i suverenost međunarodno priznatih država i kolektivno ljudsko pravo naroda na samoopredeljenje i otcepljenje, bez izgleda za njihovim pomirenjem. Nadalje to znači da legalistički deficit omogućava slobodnu i neograničenu upotrebu argumenata moći za ostvarivanje interesa u inače ograničenom svetu.

U vezi sa predmetom ovoga rada, dakle pravo naroda na samoopredeljenje, pojavljuje se i ***pitanje ili problem teritorijalnog suvereniteta*** međunarodno priznatih država kao starije vrednosti i kategorije u poređenju sa pravom naroda na otcepljenje. Jer, otcepljenje dela teritorija znači suspendiranje teritorijalnog suvereniteta. Ovaj problem može da »reši«¹ internacionalizacija (globalni federalizam) demokratske politike, odnosno prihvatanje demokratije na globalnom nivou. Dakle, u ime globalne pravедnosti i pravde, odreći se suverenosti kao tradicionalne vrednosti međunarodnog prava. Ili, države bi trebalo da pristanu na stvaranje globalnog društvenog ugovora i konstituisanje elemenata prve međunarodne zajednice odnosno globalne federacije. Ono što je za ovo istraživanje veoma važno je imati na umu, da je pravo zbog ljudi a ne zbog države, te da pravo, koje zavisi samo od države, u stvari i nije pravo u pravom smislu te reči. Naime, dogmatsko razumevanje pojma suverenost, koja državi pripisuje i daje apsolutnu vlast na njenoj teritoriji i nad stanovništvom koje tamo živi, odriče univerzalnost prava te na taj način odriče i međunarodno pravo, koje u takvom svetu nije potrebno, niti može da nastane, jer vlada stanje anarhije apsolutno suverenih država, nespremnih na međusobnu saradnju. U vezi sa suverenosti se danas u svetu nekritično suprotstavljaju čovekova prava, čije nepoštovanje može da dovede do upotrebe sile odnosno tzv. humanitarne intervencije. Ovom prilikom su važne dve stvari. Prvo, nema kriterijuma ili pravnog osnova za uvođenje intervencije, već se odluke donose politički. Drugo, intervencije suspenduju politički suverenost, ali ni u kom slučaju ne mogu da suspenduju teritorijalnu suverenost, kao što je to bio slučaj sa KiM.

Jedno od osnovnih, u nauci još problematičnih, pitanja jeste ***definisanje subjekta prava na samoopredeljenje i otcepljenje***, odnosno određivanje pojma šta je to narod odnosno nacija. Mišljenja smo da istorijske društvene grupe, koje imaju sve attribute jednog celovitog, etničkog, duhovnog, jezičkog i kulturnog identiteta, moraju da budu slobodna zajednica, sa pravom na državu, čime se stvara mogućnost za ostvarivanje individualnih ljudskih prava. Danas je pitanje, u kojoj meri je sa aspekta jednakih prava za sve narode pravno i politički prihvatljivo, da pojedini narodi nemaju nikakvu, ni jednu državu, a da određeni narodi imaju više međunarodno priznatih država? Isto tako, još uvek ne postoji sistem normi, koji bi određivao uslove za sticanje prava na otcepljenje, kao i proceduru za ostvarivanje tog prava.

U radu ukazujemo na postojeći sistem pravnih normi, koji stoji na raspolaganju institucijama pravde, a koji često ostaje zaboravljen u političkoj i pravnoj kulturi i komunikaciji subjekata međunarodnih odnosa. Tako na primer u »**Deklaraciji o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji država**, iz 1970. godine je zapisano da »Ništa u prethodnim paragrafima neće biti tumačeno kao da ovlašćuje ili podstiče bilo kakvu akciju koja bi imala za cilj da razori ili ugrozi potpuno ili delimično teritorijalni integritet i političku nezavisnost bilo koje suverene i nezavisne države. Pravo na samoopredeljenje naroda dakle, ostvarivo je sa stanovišta međunarodnog prava samo onda kada ono nije u neskladu sa principom teritorijalnog integriteta države

Završni akt evropske Konferencije o bezbednosti i saradnji 1975. u Hesinkiju posebno naglašava teritorijalnu celovitost (*Territorial integrity of States*) međunarodno priznatih država, kao pretpostavke trajnog mira i sigurnosti. U prvom pasusu je zbog toga zapisano: Države članice će poštovati teritorijalnu celovitost svake države članice. A u drugom pasusu ovog dokumenta nadalje stoji: U skladu s pravilima će se države članice uzdržavati svake radnje, koja nije u skladu sa ciljevima i principima Povelje Organizacije Ujedinjenih Naroda, protiv teritorijalne celovitosti, političke nezavisnosti ili jedinstva država članica te ponajprije protiv svake pretnje ili upotrebe sile.

Badinterove komisija je u leto 1992. u stručnom mišljenju pod br. 2 u osmom redu (*slično kao i u tačkama 3 i 4*) samo zapisala, da »the right to self-determination must not involve changes to existing frontiers at the time of independence (*uti possidetis juris*) except where the states concerned agree otherwise«, što znači, da ostvarivanje prava na samoopredeljenje ne sme da menja postojeće granice u vreme osamostaljivanja (*uti possidetis juris*) osim, ako se države drugačije ne dogovore (*usaglase*). Odluke Badinterove komisije o nepovredivosti republičkih granica, priznavanjem secesije albanske nacionalne manjine, ubrzo su mnoge zemlje prekršile tako što su odobrile akt nasilnog otepljenja Kosova i Metohije.

Rezolucija 1244 SB OUN, kojom je završena oružana agresija NATO pakta na Saveznu Republiku Jugoslaviju, svojim odredbama nedvosmisleno priznaje i čuva (obezbeđuje) teritorijalnu celovitost i međunarodno priznate granice Srbije. »Rezolucija SB OUN 1244 (1999. g.) na tri mesta sa izrikom poziva na očuvanje suverenosti i teritorijalnog integriteta SR Jugoslavije (sada Srbije). U njenoj preambuli stoji: 'Ponovo potvrđujući privrženost svih država članica suverenitetu i teritorijalnom integritetu SR Jugoslavije i drugih država regiona, kako je navedeno u Helsinškom dokumentu i aneksu 2. To znači da bilo koja međunarodna misija na Kosovu i Metohiji pod okriljem OUN mora biti 'statusno' vrlo jasna i određena prema Srbiji, tj. ona može biti prisutna samo ako potvrđuje njen suverenitet i teritorijalni integritet.

Savetodavno mišljenje Međunarodnog suda pravde u Hagu od 22. jula 2010. godine, je dodatno pomutilo vidike o principima organizacije međunarodnog pravnog poretka, kao pretpostavke unošenja pravnih vrednosti u međunarodne odnose. Mišljenjem Međunarodnog suda pravde

u Hagu, da »Rezolucija o samostalnosti Kosova nije u suprotnosti sa međunarodnim pravom,« uništena je i zadnja prilika da svet počne stvarati osnove za nastanak međunarodne ili međudržavne zajednice. Doduše, sama sadržina odluke suda dozvoljava različita tumačenja, što je sa aspekta načela pravnosti (preciznost, predvidljivost i nedvosmislenost) udarac na ulogu prava u društvu odnosno međudržavnim odnosima. Jer, takva odluka ide na ruku obesmišljavanja prava. Isto tako, izbegavanje da se donese suštinski odgovor pozivanjem na filigransku jurističnu preciznost, vodi ka gubitku društvene i međunarodne uloge prava, kao društvene vrednosti. Obrazloženje suda da pitanje, koje je bilo postavljeno, ne zahteva pozivanje na etičke i moralne političke principe kao i nevažavanja pravnih načela, je formalno pravno ispravno, međutim sa stanovišta uloge prava u društvu, sud je pravo, pravdu i pravednost doveo u sumnju? I na kraju da još jednom parafraziramo prof. R. Teite, i kažemo, ako želimo da o sudbini Kosova i čitavog Balkana odlučuje svetska vladavina prava, potrebno je na sva ova postavljena pitanja odgovoriti, a ne samo ih pomesti pod tepih! »Kakav je danas odnos između onoga što je pravedno i onoga što odluči pravo. Sve veća nevezanost pravnika na neke etičke nadležnosti ne proizilazi iz ambicija prava i pravnika, nego iz sve većeg nedostatka moralne sfere društvenog života«²³.

Literatura i drugi izvori:

1. Veljković, Božidar (2002), Pravo i moć, Pravna praksa, leto 21/560. Ljubljana
2. Dani Rodrik., Grški nauk za svetovno gospodarstvo. Delo 21. maj 2010, Ljubljana
3. Igljičar, Albin (2000), Pravo in družba, Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 49.
4. Vasilka Sancin (2007). Suverenost in mednarodno pravo, Javna uprava, Inštitut za javno upravo, Ljubljana št. 2-3. str. 206.
5. Avbelj, Matej., Država, suverenost in mednarodno pravo, Ampak, december 2002.
6. Perazić, Gavro., (1990) Pravo na otepljenje nema osnove u odlukama AVNOJ-a i Ustavu SFRJ. str. 4
7. Dimitrijević, V., Paunović, M., (1997). Ljudska prava, Beogradski centar za ljudska prava,
8. Ustav SR Hrvatske (1974). Biblioteka suvremene političke misli, Zagreb, čl. 1.
9. Stanislav Salačanin (2006). Avtonomija kot možni način odpravljanja etničnih napetosti: primer avtonomije Kosova in Metohije. Diplomsko delo, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana
10. Habermas, Jurgen (1999). Bestijalnost i humanost, Srbija i NATO (II), 64-72. Beograd: Nova srpska politička misao, Posebno izdanje 2.
11. Lutovac, Zoran (1999). Međunarodna zajednica ni kosovsko pitanje (1997-1999), Kosovo, Nova srpska politička misao, Nova edicija VI (3-4), 93-131
12. Samardžić, Slobodan, Zašto nema jedinstva. NIN, br. 3026 od 25.12. 2008 str. 34
13. Aćimović, Ljubivoje (2001). Svet i jugoslovenska kriza. Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji. str. 133
14. Noam Chomsky (2003). Novi militaristički humanizam – Poruke Kosova, 77 - 127. Rijeka: Adamić
15. Robert, Howse, (2010) Smo zdaj res lahko secesionisti? Delo, str. 5 Ljubljana
16. Ruti, Teitel, (2010) Smo zdaj res lahko secesionisti? Delo, str. 5 Ljubljana
17. Miodrag Jovanović, Šta je istina u mišljenju, Politika 31. juli 2010., Beograd

²³ Boštjan M. Zupančič, Izziv 2000, Pravo sredi razvrednotenja vrednot, Delo 3.1 2000.